

17. Yermakova, N. (2007) Phenomenology of “Narodnyi Malakhyi” M. Kulish – L. Kurbas, *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia mystetstvoznnavstvo* [Visnyk of Lviv University. Series art studies], vol. 7, pp. 21–43. (in Ukrainian).
18. Labinskyi, M. (2004), *Mykhailo Verkhatskyi: Dni i pratsia. Lystuvannia. Spohady suchasnykiv* [Mykhailo Verhatsky 100: days and work, correspondence, memories of contemporaries], Kyiv, Proza (in Ukrainian).
19. Samoilenko, H. (2006), Dmytro Grudyna is a theatrical figure and actor from the creative circle of Maria Zankovetska, *Nizhynska starovyna: naukovyi istoryko-kulturolohichni zbirnyk* [Nizhyn antiquity: scientific historical and cultural collections], vol.2(5), pp. 98–110. (in Ukrainian).
20. Samoilenko, H. (2014), Hrudyna Dmytro Yakymovych, *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy (ESU)* [Encyclopedia of Modern Ukraine (EMU)], available at: <http://esu.com.ua/>.
21. Cherkashyn, R. and Fomina, Yu. (2008), *My – bereziltsi: teatralni spohady-rozdumy* [We are bereziltsi: theatrical memories-reflections], Kyiv, Akta. (in Ukrainian).
22. Chuzhynova, I. (2012) Kost Bureviy and political review “Four Chamberlains”, *Prostsenum* [Prostsenum], part. 1–3/32–34, pp. 22–29. (in Ukrainian).

УДК 792.8 (477:29)

Людмила Хоцяновська

СУЧАСНЕ ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ КУЛЬТУРНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

У статті здійснений загальний аналіз окремих актуальних (станом на початок 2018 року) тенденцій розвитку хореографічного мистецтва в нашій країні й на світовому рівні. Надано визначення сутності хореографії. Проаналізований класичний танець як мейнстрім хореографічного мистецтва минулого, а також сучасний танець, що отримав розвиток упродовж ХХ століття. Розглянуті зміни у хореографії на початку ХХІ століття. Обґрунтовані особливості й вказані причини динамічного поширення комерційної хореографії. Виявлено роль науково-технічного прогресу в розвитку сучасного танцю. Вказані характерні особливості хореографії постмодерну у світі та в Україні.

Ключові слова: хореографія, хореографічне мистецтво, класичний танець, сучасний танець, балет, модерн, перфоманс, твір, музика, текст, вистава.

Людмила Хоцяновская

СОВРЕМЕННОЕ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОЕ ИСКУССТВО УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ МИРОВЫХ КУЛЬТУРНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ

В статье осуществлен общий анализ отдельных актуальных (по состоянию на начало 2018 года) тенденций развития хореографического искусства в нашей стране и на мировом уровне. Предоставлено определение сущности хореографии. Проанализирован классический танец как мейнстрим хореографического искусства прошлого, а также современный танец, который получил развитие на протяжении ХХ века. Рассмотрены изменения в хореографии в начале ХХІ в. Обсуждены особенности и указаны причины динамического распространения коммерческой хореографии. Выявлена роль научно-технического прогресса в развитии современного танца. Указаны характерные особенности хореографии постмодерна в мире и в Украине.

Ключевые слова: хореография, хореографическое искусство, классический танец, современный танец, балет, модерн, перфоманс, произведение, музыка, текст, спектакль.

**THE MODERN CHOREOGRAPHIC ART OF UKRAINE
IN THE CONTEXT OF WORLD CULTURAL TRENDS**

In the publication the general analysis separate relevant (as of the beginning of 2018) tendencies of development of choreographic art in our country and at world level is carried out.

In present, XXI-th century the choreographic art is characterized by appearance not only the new dancing directions, but also enhancement of dancing technique that became a starting point of creation of system of record of dance, and over time – formations of special terminology. For today dancing terminology represents open system of names of dances, dancing movements, figures, line items.

In the first decades of current century interest in dancing art repeatedly increased in Ukraine and a pattern. Depending on relevant cultural traditions of an era dance means of expression also pass through essential changes. At the same time developed western media culture strengthens a role of a visual component in the modern dancing performances, generating the appropriate characteristics of the existing projects where dance aims at maximizing visualization and creation of images which are easily learned and media are actively broadcast. The requirement of promoting which was deeply connected to the modern dance also serves as the reason of big changes – dancing performances of the international level gradually turn into the effective commercial project oriented on mass production and, respectively, consuming.

Now in postmodern choreography special relevance the new form acquires performances which the digital performance is. Its origin was caused by influence of digital technologies which not only qualitatively transformed a performance, but also defined need of its reconsideration for the system of musical choreographic art.

The first creative experiments with implementation of the virtual art worlds in computer programs belonged to the sphere of dance. In creativity American and European (English, German, French and others) choreographers for the 2010-th years the resistant tendency of gain of constructive function of media in creation of scenic dance generally was created. Gain of a role of the virtual screen projections during creation of choreographic whole was connected to change of scenic space. Directors treated the virtual screen projections as “other scene”, de facto “the parallel world”.

It is proved that tendencies of development of choreographic art in domestic cultural space are: development of such forms as modern, ball choreography, the national, national stylized, variety, oriental dance, hip-hop and also free dancing category; fruitful process of mutual exchange of domestic choreographic culture with European that American cultures in combination with the active appeal in performances to elements of the Ukrainian history, ethnography, mythology; strengthening of interactivity of choreography, use of the technologies inherent for motion picture art.

It is found out that on international level the choreographic art is characterized by the following trends: the rapid development of commercial choreography kept by the Internet and progress of technical means for a scene; active distribution of synthetic art forms, strengthening of tendencies to interpenetration of different types of arts which is followed by search the modern of means of expressiveness, a genre variety, violation of canons of classical dance; distribution of different manifestations and types of choreography of a postmodern who are united by unexpected changes of esthetic properties of the work the principles of creation of composition, genre specifics and is a lot of other characteristics. Besides, in postmodern choreography the special relevance is acquired by a new form of a performance as which the digital performance representing the audiovisual (multimedia) project which functions as the commercial art directed to mass audience and its group consciousness acts.

In choreographic art of the future such lines will unite: irony, double interpretation, quotation principle, collage of a video series, musical and literary texts, game and animation receptions.

Key words: *choreography, choreographic art, classical dance, modern dance, ballet, modernist style, performance, work, music, text, performance.*

Сучасне хореографічне мистецтво де-факто перетворилося на мегакультурний загальнолюдський проект, і в цьому є значний позитив з огляду на високу конкурентність у цій сфері, а також підвищені вимоги до професіоналізму виконавців й естетики танцю з боку глядачів. Не буде перебільшенням стверджувати, що хореографічне мистецтво – яскравий і концентрований синтез усіх здобутків культури танцю у певному періоді історії людства. Саме тому можна говорити про хореографію Стародавнього світу, Середньовіччя, Нового часу й власне сучасності.

Наразі, у другій половині 2010-х років хореографія еволюціонує в еkleктичній єдності інноваційного і традиційного. Так, з одного боку, інноваційність розвитку танцю полягає у тому, що сучасна людина з кожним роком висуває дедалі вищі вимоги до якості хореографічного мистецтва. Вибагливий глядач, поціновувач прекрасного очікує від кожного танцювального видовища вишуканих методів виконання, залучення сучасної техніки звукопідсилення й звукозапису, а також використання (за потреби) піротехніки, лазерів та світлової апаратури.

З іншого боку, незаперечно, що вагомим елементом значного числа сучасних танцювальних постановок є певний традиціоналізм, тобто запозичення з минулого, звернення до якого забезпечують за допомогою пластичної виразності. Крім того, звернення до минулого відображається у сюжеті, організації танцювального простору, зовнішній атрибутиці й музиці [10, с. 114].

Вивчення останніх тенденцій у хореографічному мистецтві нашої країни та світу в цілому є комплексним питанням, що перебуває на перетині кількох наукових дисциплін. Отже, аналіз цього питання неможливий без задіяння мультидисциплінарного підходу, який передбачає залучення методологічного інструментарію хореології (науки про мистецтво танцю), культуро- й мистецтвознавства, а також естетики.

Упродовж 2017 – початку 2018 рр. з проблематики хореографічного мистецтва були опубліковані зокрема наукові праці (дисертації, монографії): О. Бикової, в якій розглянуті індивідуальні творчі здібності майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів [3]; виконавські традиції, творчі постаті та вистави балетного мистецтва Національної опери України у 1991–2015 рр. проаналізовані у дослідженні Є. Коваленко [9]; розвиток дитячої хореографічної освіти на Кіровоградщині в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття охарактеризовано у дисертації І. Мурованої [11]; І. Степанюк розглянув джерела та сучасні тенденції функціонування вокально-хореографічної культури Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття [14]; Ю. Тараненко дослідила підготовку майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів [16]; Д. Шариков проаналізував генезу й концепції балетного театру в хореографічній культурі [17–19].

Як бачимо, перелічені ґрунтовні праці стосувалися насамперед спеціалізованих (“точкових”) питань розвитку танцювального мистецтва, що, звісно, актуалізує науковий пошук з узагальнення сучасних трендів хореографії у вітчизняному та глобальному вимірах. До цього варто додати, що реальна практика розвитку хореографічного мистецтва завжди “йде попереду” відповідних наукових досліджень, тобто останні події у світі танцю як правило випереджають їхнє висвітлення у фаховій літературі.

Мета статті – проаналізувати окремі актуальні (станом на початок 2018 р.) тенденції розвитку хореографічного мистецтва в нашій країні й на світовому рівні.

Відповідно до одного з найпоширеніших визначень, хореографія (від грец. *χορεία* – танець, хоровод та грец. *γραφῆ* – писати) – це “мистецтво постановки танцю як послідовності кроків, рухів, фігур для створення найкращого сценічного ефекту” [6, с. 20].

Упродовж тривалого часу мейнстрімом хореографічного мистецтва був класичний танець, який, разом із тим, ніколи не залишався однаковим, постійно перебуваючи у стані еволюції й розвитку. Складовими понятійного апарату класичного танцю (як і будь-якого іншого різновиду танцю) в усі епохи були технічні прийоми, професійна мова тощо.

Відаючи належне класичному танцю, зазначимо, що ХХ століття, як відомо, привнесло в танцювальну культуру нові напрямки: диско, регтайм, фокстрот, вальс-бостон, твіст, халі-

галі, танго й ін. Ці та інші форми й стилі набули розвитку як у першій, так і в другій половині минулого сторіччя [2, с. 14]. Згадані напрямки можуть бути об'єднані під узагальненою назвою “сучасний танець”, котрий слід розглядати як дзеркало модерної культури, її об'єктивний образ, модель, оскільки він супроводжує її розвиток. Сучасне танцювальне мистецтво здатне передавати інформацію про актуальний та відповідний йому культурний простір, відображаючи основні характеристики епохи модерну й медіакультури. Безсумнівно, що залежно від них виразні засоби танцю і його функції також зазнають змін [13, с. 30]. Таким чином, сучасний танець у всіх його напрямках може бути розглянутий як феномен медіакультури чи медіафеномен [12].

У нинішньому, ХХІ сторіччі хореографічне мистецтво характеризується появою не лише нових танцювальних напрямків, а й удосконаленням танцювальної техніки, що стало відправною точкою створення системи запису танцю, а згодом – формування спеціальної термінології. На сьогодні танцювальна термінологія – це відкрита система найменувань танців, танцювальних рухів, фігур, позицій [7].

У перші десятиліття ХХІ ст. інтерес до танцювального мистецтва в Україні зокрема та і світі загалом багаторазово зріс. Залежно від провідних культурних традицій епохи виразні засоби танцю також зазнають істотних змін. Водночас розвинена західна медіакультура підсилює роль візуальної складової в сучасних танцювальних виставах, що породжує відповідні характеристики проектів, де танець прагне до максимізації видовищності та створення образів, які легко упізнаються й активно транслюються ЗМІ. Вимога популяризації, яка виявилася глибоко пов'язаною із сучасним танцем, також спричиняє великі зміни – танцювальні вистави міжнародного рівня поступово перетворюються на ефективний комерційний проект, орієнтований на масове виробництво та, відповідно, споживання.

Із урахуванням того, що в різних країнах світу протягом останніх років відкрито величезну кількість танцювальних шкіл і студій, розвиваються нові танцювальні стилі, а також посилюється інтерес до напрямків класичного танцю, вельми динамічно розвивається і сфера танцювальних вистав. Подібна захопленість танцювальними проектами зберігається й підкріплюється засобами масової інформації: зазначені заходи транслюють на телебаченні й широко висвітлюються у пресі. Крім того, саме завдяки ЗМІ створюються співтовариства-групи, які об'єднують аматорів і професіоналів танцювальної культури, що також позитивно позначається на розвиткові масових заходів [1, с. 30].

Найдинамічнішим розвитком у світі загалом, а також в Україні відзначається так звана “комерційна хореографія”, – танцювальні постановки, спеціально створені для фільмів, реклами, модних показів, музичних відеокліпів та різних шоу [5, с. 39]. Зрозуміло, що термін “комерційна хореографія” умовний та, ймовірно, є прямим запозиченням з відповідних іншомовних видань і потребує подальшого обґрунтування. Як зазначають автори окремих праць, найпопулярнішими у сучасній комерційній хореографії є не класичні стилі танцю, а саме модерний “вуличний” танець (стріт-денс), що поєднує відразу кілька сучасних танцювальних стилів (хіп-хоп, хаус, попінг, локінг, крамп тощо) [10, с. 76].

Активне поширення комерційної хореографії також підтримує індустрія з виробництва танцювальних відеоуроків, що їх поширюють на електронних носіях і в Інтернеті, – особливо у соціальних мережах, де створюють групи, які поєднують аматорів та професіоналів танцювальної культури [20, с. 118]. Іншим важливим фактором стає науково-технічний прогрес, результатом невпинної інтенсифікації якого виявляється надзвичайно швидкий розвиток технічних засобів для сцени (світло, звук, різноманітні спецефекти, лазерні проєкції тощо).

Нині фахівці відзначають активне поширення синтетичних художніх форм хореографії, посилення тенденцій до взаємопроникнення різних видів мистецтв. Такі тренди супроводжуються пошуками нових засобів виразності, жанровою різноманітністю, відмовою від традиційних балетних форм, порушенням канонів класичного танцю [2, с. 3].

Підсумовуючи усе викладене, можна стверджувати про розвиток на теперішньому етапі (друга половина 2010-х років) хореографії постмодерну, захоплення якою набуває глобального розмаху, коли танець постмодерну впроваджують у різні сегменти сучасної масової культури

та, завдяки багатогранному перетворенню комп'ютерних технологій, стрімко еволюціонує у віртуальному просторі.

В умовах постмодерної парадигми традиційні для музично-хореографічного мистецтва категорії “мистецтво”, “автор”, “твір” змішуються й набувають невластивих їм якостей. Об'єктом мистецтва наразі виступає не результат (закінчений твір), а наочно виявлений процес його досягнення. “Вихід” мистецтва у реальність здійснюють за допомогою відкритого тексту, мистецтвом стають події, які реально проживають, а також саме життя. Композитор і хореограф реалізують задум, концепт, ситуацію, тим самим знімаючи питання авторства тексту. За умов ситуації постмодерну змінюються естетичні властивості твору, принципи побудови композиції, жанрова специфіка й багато інших характеристик [8, с. 89].

Окрім того, важливою специфічною постмодерною рисою, що впливає на процес сучасного розвитку хореографічного мистецтва, є перегляд традиційних функціональних стосунків усередині стабільно існуючої до цього тріади “автор–виконавець–реципієнт”. При цьому автор може виступати в ролі організатора події у цілому, не тільки “проектуючи” текст твору, ситуацію виконання, а й “режисуючи” процес споглядання і слухання, вказуючи відповідний модус сприйняття й навіть поведінки аудиторії.

За умов постмодерної парадигми втрачається колишня непорушність змісту хореографічного твору, текст якого і значеннєва спрямованість, що заклав автор, можуть зазнавати значних змін. При цьому виникає необхідність нового тлумачення самого поняття “виконання”, традиційно пов'язаного з розкриттям змісту твору відповідно до авторського задуму. Першорядного значення у творчому виконавському процесі тепер набуває реалізація радикально нової ідеї – концепту, часто протилежного усталеному розумінню танцю. В епоху постмодернізму художній твір трактують як певну “конструкцію”, тобто фактично сукупність вихідних елементів, з яких формують нескінченне число варіантів виконавського прочитання.

Водночас художнє “розбирання” твору і його наступне “складання” у новому контексті (тобто деконструкція) становлять основу творчого акту виконавця. Своєю чергою, реципієнт (глядач–слухач) стає учасником і частиною концепту, а музично-хореографічний спектакль переміщається у сферу арт-практики, стаючи акцією, епатажним актом, де виконавський акцент може бути перенесений із результату діяльності на відповідний процес. Традиційні форми подання сценічного танцю у мистецтві постмодерну витісняються перформансом й хепенінгом (тобто “подієвістю”) [8, с. 91].

Варто зазначити, що у танці постмодерн наразі реалізована ідея деконструкції простору – інтерполяції, пов'язаної з уведенням випадкових елементів, що руйнують зміст, привнесенням додаткових значень, створенням невмотивованих образів.

Наразі у хореографії постмодерну особливу актуальності набуває нова форма вистави, якою є цифровий перформанс. Його виникнення було обумовлено впливом цифрових технологій, котрі не тільки якісно перетворили спектакль, а й визначили необхідність його переосмислення у системі музично-хореографічного мистецтва. Використання цифрових комп'ютерних технологій у танці постмодерн спричинило зміни в основних властивостях музичної хореографії:

- власне природі танцю як матеріального, фізичного об'єкта;
- художній специфіці танцю;
- атрибутах оригінальності певного твору;
- психологічних особливостях сприйняття танцю постмодерн.

Перші творчі експерименти із впровадженням віртуальних художніх світів у комп'ютерні програми належали саме до сфери танцю. У творчості американських і європейських (англійських, німецьких, французьких та інших) хореографів протягом 2010-х років загалом сформувалася стійка тенденція посилення конструктивної функції медіа у створенні сценічного танцю [20]. Внутрішні закономірності розвитку сценічного танцю, його стильові особливості із самого початку передбачали можливість уведення у спектакль технічних засобів, здатних підсилити закладену в танці видовищність і віртуальність. Посилення ролі віртуальних екранних проєкцій при створенні хореографічного цілого було

пов'язане зі зміною сценічного простору. Постановники трактували віртуальні екранні проєкції як “другу сцену”, де-факто “паралельний світ”.

Специфічна риса саме української хореографії впродовж останніх років – активне звернення у виставах до елементів історії, етнографії, міфології, що є особливістю нашої досить традиціоналістської культури загалом. Водночас паралельно зростають і вимоги до технічної досконалості та виконавської майстерності учасників дійств. Із урахуванням того, що у багатьох виставах беруть участь особи з різною хореографічною підготовкою, зазначене потребує необхідних навчальних і координувальних дій досвідчених фахівців, робота яких сприятиме вирівнюванню професійної підготовки різних виконавців.

В Україні кардинальній зміні стильового й жанрового вигляду музично-театральних постановок сприяє, зокрема, їх зіткнення зі суміжними сферами академічної і масової культури, з актуальними практиками візуального мистецтва (кіно, відеоарт, інсталяція), а також із власне життєвими реаліями. Новаторство хореографів, композиторів, сценографів виявляється часом настільки радикальним, що ключові для хореографічного мистецтва категорії – авторство, котре традиційно розуміють як акт творення, художній образ, час, простір – укотре зазнають переосмислення.

Як і на міжнародному рівні, так і в Україні визначальною характеристикою хореографічного мистецтва стає його інтерактивність. Сценічне втілення танцю супроводжується активним використанням технологій, притаманним для кіномистецтва, зокрема “Motion Captures” (захоплення руху), “Motion Tracking” (відстеження руху) [20]. У такий спосіб виникає можливість створення постановок, де музикою, звуком, відеопроєкціями й освітленням керують і контролюють їх за допомогою рухів, жестів, міміки та інших фізіологічних параметрів.

Говорячи про останні тенденції у розвитку вітчизняного хореографічного мистецтва, не можна оминати увагою і відповідні проблемні аспекти, пов'язані, зокрема, з тим, що наша держава з огляду на фінансову кризу, на жаль, недостатньо якісно забезпечує реалізацію наступних заходів, спрямованих на розвиток мистецтва танцю:

- виявлення обдарованих дітей і молоді, а також забезпечення відповідних умов для їхньої освіти й творчого розвитку в сфері хореографії;
- підготовка творчих і педагогічних кадрів у сфері хореографії, а також педагогічних кадрів для системи хореографічної освіти;
- збереження й передача новим поколінням традицій української професійної освіти у сфері мистецтва танцю;
- естетичне виховання підростаючого покоління;
- виховання підготовленої і зацікавленої аудиторії глядачів;
- долучення громадян України до цінностей вітчизняної і закордонної художньої культури, кращих зразків народної творчості, класичного й сучасного мистецтва;
- реалізація морального потенціалу мистецтва як засобу формування й розвитку етичних норм поведінки та моралі як особистості, так і суспільства [18, с. 30].

Таким чином, за підсумками дослідження ми прийшли до наступних висновків. Тенденціями розвитку хореографічного мистецтва в Україні наразі є: 1) розвиток таких форм як сучасна хореографія (contemporary, modern, jazz modern, jazz-funk), бальна хореографія, народний танець, народно-стилізований танець (фольк), естрадний танець, східний танець, хіп-хоп, а також вільна танцювальна категорія (хореографія без обмежень за стилями і напрямками); 2) плідний процес взаємообміну вітчизняної хореографічної культури зі східно-західноєвропейською й американською культурами у поєднанні з активним зверненням у виставах до елементів української історії, етнографії, міфології; 3) посилення інтерактивності хореографії, використання технологій, притаманних для кіномистецтва. Водночас на міжнародному рівні хореографічне мистецтво характеризується наступними трендами: 1) стрімкий розвиток так званої “комерційної хореографії” (танцювальні постановки для фільмів, реклами, модних показів, музичних відеокліпів та різних шоу), підтриманий мережею Інтернет та прогресом технічних засобів для сцени (світло, звук, різноманітні спецефекти, лазерні проєкції); 2) активне поширення синтетичних художніх форм хореографії, посилення

тенденцій до взаємопроникнення різних видів мистецтв, що супроводжується пошуками модерних засобів виразності, жанровою різноманітністю, порушенням канонів класичного танцю (зокрема відмовою від традиційних балетних форм); 3) поширення різних проявів і видів хореографії постмодерну, яких об'єднують несподівані зміни естетичних властивостей твору, принципи побудови композиції, жанрова специфіка й багато інших характеристик. Окрім того, у хореографії постмодерну особливої актуальності набуває нова форма вистави, якою є цифровий перформанс – аудіовізуальний (мультимедійний) проект, котрий функціонує як комерційне мистецтво, спрямоване на масову аудиторію та її групову свідомість.

У найближчій перспективі еволюція мистецтва танцю буде відзначатись, імовірно, виникненням нових танцювальних напрямків, котрі реалізовуватимуть через велику кількість міксованих постановок, а також подальшим взаємопроникненням різних видів і проявів танцювального й інших видів мистецтва. Вираженням останнього тренду буде, наприклад, виконання твору, що написав музикант, поставив на сцені режисер, але в якому активно використані засоби декорацій, танцювальної пластики, пантоміми тощо. Слід очікувати, що у хореографічному мистецтві майбутнього поєднуюватимуться такі риси: іронія, подвійна інтерпретація, цитатний принцип, колаж відеоряду, музичного та літературного текстів, ігрових й анімаційних прийомів, особлива роль титрів, заставок, авторського коментування, звукових ефектів і контрастного музичного супроводу, сторонніх звуків, відстороненого режисерського погляду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басич Ю. М. Сучасний танець та місце традиційної танцювальної символіки в українській хореографії / Ю. М. Басич // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2014. – Вип. 7. – С. 26–31.
2. Бернадська Д. П. Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській сценічній хореографії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 / Бернадська Дарія Петрівна. – Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 2005. – 20 с.
3. Бикова О. В. Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Бикова Ольга Вікторівна. – Умань, 2017. – 20 с.
4. Всеукраїнський фестиваль-конкурс хореографічного мистецтва “Територія талантів–2017” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://baturyn-rada.gov.ua/ogoloshennya-16-29-37-11-10-2017>.
5. Данчук Л. І. Азбука режисури шоу-програм / Л. І. Данчук. – Житомир : Полісся, 2008. – 288 с.
6. Зав'ялова О. К. Історія балетного мистецтва: від витоків – до початку ХХ ст. / О. К. Зав'ялова. – Суми : Мрія, 2014. – 114 с.
7. Карпенко В. Н. Генезис танцевальной терминологии в современном танце / В. Н. Карпенко, И. А. Карпенко // Наука. Искусство. Культура. – 2017. – Вып. 1 (13) / – С. 138–142. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/genezis-tantsevalnoy-terminologii-v-sovremennom-tantse>.
8. Кисеева Е. В. Этапы становления и развития танца постмодерн во второй половине ХХ – начале ХХІ века / Е. В. Кисеева // Южно-российский музыкальный альманах. – 2014. – № 2 (15). – С. 88–96.
9. Коваленко Є. І. Балетне мистецтво Національної опери України 1991–2015 рр.: виконавські традиції, творчі постаті, вистави: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.02 / Коваленко Єва Ігорівна. – НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2017. – 23 с.
10. Кужельний О. П. Основи режисури театралізованих видовищ і свят / О. П. Кужельний. – Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К. : НАКККіМ, 2012. – 140 с.

11. Мурована І. В. Розвиток дитячої хореографічної освіти на Кіровоградщині (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Мурована Ірина Володимирівна. – Центральноукр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кропивницький, 2018. – 20 с.
12. Садыкова Д. А. Танец как феномен медиакультуры / Д. А. Садыкова // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2014. – Сер. 6. – Вып. 4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/tanets-kak-fenomen-mediakultury>.
13. Станіславська К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури : монографія / К. І. Станіславська. – К. : НАКККіМ, 2012. – 320 с.
14. Степанюк І. В. Вокально-хореографічна культура Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття: джерела та сучасні тенденції функціонування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 / Степанюк Ігор Віталійович. – ДВНЗ “Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника”. – Івано-Франківськ, 2017. – 24 с.
15. Сучасне хореографічне мистецтво: підгрунття, тенденції, перспективи розвитку / [ред. кол. О. Плахотнюк, Л. Андросчук, Т. Благова та ін.]. – Львів : СПОЛОМ, 2016. – 240 с.
16. Тараненко Ю. П. Підготовка майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Тараненко Юлія Петрівна. – Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ, 2017. – 20 с.
17. Шариков Д. І. Неокласицизм у хореографічній культурі: генеза і концепція балетного театру: монографія / Д. І. Шариков. – Київ ; Вінниця : Нілан, 2017. – 301 с.
18. Шариков Д. І. Теорія, історія та практика сучасної хореографії. Генезис і класифікація сучасної хореографії – напрями, стилі, види: монографія / Д. І. Шариков. – К. : КиМУ, 2010. – 208 с.
19. Шариков Д. І. “Contemporary dance” у балетмейстерському мистецтві / Д. І. Шариков. – К. : КиМУ, 2010. – 170 с.
20. International Encyclopedia of Dance / ed. by S. J. Cohen. – Oxford : Oxford University Press, 2016. – 758 p.

REFERENCES

1. Basych, Yu. M. (2014), Contemporary Dance and Place of Traditional Dance Symbols in Ukrainian Choreography, *Filosofiiia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury* [Philosophy and Politology in the context of modern culture], Vol. 7, pp. 26-31. (in Ukrainian).
2. Bernadska, D. P. (2005), “The Phenomenon of Synthesis of Arts in Contemporary Ukrainian Stage Choreography”, Thesis Abstract for Candidate of Art Studies: 17.00.01, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).
3. Bykova, O. V. (2017), “Formation of Individual Creative Abilities of Future Teachers of Choreography in the Course of Extracurricular Educational Work of Higher Educational Institutions”, Thesis Abstract for Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.07, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, 20 p. (in Ukrainian).
4. The II All-Ukrainian Festival-Contest of Choreographic Art “Territory of Talents – 2017” Available at: <https://baturyn-rada.gov.ua/ogoloshennya-16-29-37-11-10-2017>. (in Ukrainian).
5. Danchuk, L. I. (2008), *Azbuka rezhysury shou-prohram* [Alphabet of Directing Show Programs], Zhytomyr, Polissia. (in Ukrainian).
6. Zavialova, O. K. (2014), *Istoriia baletnoho mystetstva: vid vytokiv – do pochatku XX st.* [History of Ballet Art: from the Origins to the Beginning of the 20-th century], Sumy, Mriya. (in Ukrainian).
7. Karpenko, V. N. (2017), Genesis of Dance Terminology in Contemporary Dance, *Nauka. Iskusstvo. Kul'tura* [Science. Art. Culture], Vol. 1(13), pp. 138–142. Available at:

- <https://cyberleninka.ru/article/n/genezis-tantsevalnoy-terminologii-v-sovremennom-tantse>.
(in Russian).
8. Kiseeva, E. V. (2014), Stages of Formation and Development of Post-Modern Dance in the Second Half of the 20th – the beginning of the 21st century, *Yuzhno-rossiyskiy muzykal'nyy al'manakh* [South-Russian musical almanac], no. 2 (15), pp. 88–96. (in Russian).
 9. Kovalenko, Ye. I. (2017), “Ballet Art of the National Opera of Ukraine in 1991–2015. Performing traditions, creative figures, performances”, Thesis Abstract for Candidate of Art Studies: 17.00.02, National Academy of Sciences of Ukraine, Rytskyi Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology, Kyiv, 23 p. (in Ukrainian).
 10. Kuzhelnyi, O. P. (2012), *Osnovy rezhysury teatralizovanykh vydovyshch i sviat* [Fundamentals of Directing Theatrical Performances and Holidays], National Academy of Government Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv, 140 p. (in Ukrainian).
 11. Murovana, I. V. (2018) “Development of Children’s Choreographic Education in Kirovohrad Region (Last Quarter of the 20th – the beginning of the 21st century), Thesis Abstract for Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.01, Volodymyr Vynnychenko Central Ukraine State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, 20 p. (in Ukrainian).
 12. Sadykova, D. A. (2014), Dance as a Phenomenon of Media Culture, *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta*. [Bulletin of St. Petersburg University], Ser. 6, Vol. 4. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/tanets-kak-fenomen-mediakultury>. (in Russian).
 13. Stanislavska, K. I. (2012), *Mystetsko-vidovyshchni formy suchasnoi kultury: monohrafiia* [The Artistic and Spectacular Forms of Modern Culture: Monograph], Kyiv, National Academy of Government Managerial Staff of Culture and Arts. (in Ukrainian).
 14. Stepaniuk, I. V. (2017), “Vocal and Choreographic Culture of Volyn of the Second Half of the 20th – the Beginning of the 21st Century: Sources and Contemporary Trends in Functioning, Thesis Abstract for Candidate of Art Studies: 26.00.01, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, 20 p. (in Ukrainian).
 15. Plakhotniuk, O., Androshchuk, L. and Blahova, T. (2016), *Suchasne khoreorafichne mystetstvo: pidgruntia, tendentsii, perspektyvy rozvytku* [Modern Choreographic Art: Foundations, Trends, Prospects of Development], Lviv, Spolom. (in Ukrainian).
 16. Taranenko, Yu. P. (2017), “Training of Future Teachers of Choreography for the Development of Artistic and Creative Abilities of Junior Schoolchildren”, Thesis Abstract for Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.04, Berdiansk State Pedagogical University, Berdiansk, 20 p. (in Ukrainian).
 17. Sharykov, D. I. (2017), *Neoklasytsyzm u khoreorafichnii kulturi: geneza i kontseptsii baletnoho teatru: monohrafiia* [Neoclassicism in Choreographic Culture: Genesis and the Concept of Ballet Theatre: Monograph], Kyiv, Vinnytsya, Nilan. (in Ukrainian).
 18. Sharykov, D. I. (2010), *Teoriia, istoriia ta praktyka suchasnoi khoreorafii. Henezys i klasyfikatsiia suchasnoi khoreorafii - napriamy, styli, vydy: monohrafiia* [Theory, History and Practice of Modern Choreography. Genesis and Classification of Modern Choreography – Directions, Styles, Types: Monograph], Kyiv, KyMU. (in Ukrainian).
 19. Sharykov D. I. (2010) “Contemporary dance” u baletmeisterskomu mystetstvi [“Contemporary Dance” in Choreographic Art], Kyiv, KyMU. (in Ukrainian).
 20. International Encyclopedia of Dance (2016), edited by S. J. Cohen, Oxford, Oxford University Press. (in English).